

تنگه هرمز و امنیت انرژی

در صورت ادامه کارشکنی های آمریکا برای جلوگیری از فروش نفت، ایران نه تنها در تنگه هرمز بلکه با نفوذی که در یمن دارد می تواند در تنگه باب المندب دیگر تنگه مهم در خاورمیانه در اقدامی تلافی جویانه موانعی در مقابل فروش نفت هم پیمانان منطقه ای آمریکا ایجاد کند.

در روزهای اخیر رئیس جمهور ایران و برخی از سران نظامی به صورت ضمنی تهدید به بستن تنگه هرمز کرده اند که به نوعی واکنشی به احیای تحریم های اقتصادی آمریکا علیه ایران و ممانعت از فروش نفت ایران در بازارهای جهانی است که قرار است از آبان امسال اجرایی شود.

البته تهدید به بستن تنگه هرمز در گذشته هم از سوی مقامات ایرانی در سال 2012 و دوران باراک اوباما در پی تحریم های اقتصادی و موشکی صورت گرفت که موجب افزایش قیمت نفت به 100 دلار هم شد.

در سوی دیگر، در این گونه شرایط مقامات آمریکایی و غربی همچون باراک اوباما بستن تنگه هرمز را خط قرمز خود بیان کرده و ایران را از اجرای آن بر حذر می داشتند.

اما سوالی که مطرح است چرا تنگه هرمز برای کشورهای وارد کننده نفت مهم است و این تنگه چه نقشی در قیمت نفت دارد که موجب نگرانی مقامات و سرمایه گذاران غربی می شود.

شاید به جرات می توان گفت که هیچ کالایی به اندازه نفت نقش راهبردی در اقتصاد کشورهای غربی که مرکزیت قدرت اقتصادی هستند نداشته است، از همین روی این کالا توانسته پیوند نیرومند با مسایل سیاسی و ژئوپلتیک برقرار کند.

اساسا کارشناسان حوزه ی نفت قیمت نفت را متأثر از دو گروه عوامل بنیادی و بازاری مانند رشد اقتصادی، ظرفیت تولید... و عوامل غیر بنیادی مانند ریسک های سیاسی و ژئوپلتیک می دانند که تحول در هر یک از دو گروه می تواند قیمت نفت را با نوسان روبه رو کند.

در این میان به دلیل آنکه نزدیک به دو سوم نفت جهان از طریق نفت

کش ها و سوپر تانکرها صورت می گیرد، راههای آبی به ویژه تنگه ها از جایگاه راهبردی و مهم برخوردار هستند.

یکی از تنگه های مهم که معبر روزانه نزدیک به 20 میلیون بشکه یعنی تقریبا 20 درصد نفت مصرفی جهان است تنگه هرمز در جنوب ایران است. از تنگه های مهم دیگر می توان به مالاکا و باب المندب اشاره کرد.

نفش راهبردی و کانونی تنگه ها باعث شده تا کشورها نسبت به حاکمیت و استفاده از آن به عنوان اهرم فشار حساس شده و در مواقع لازم و ضروری از آن به عنوان کارت بازی استفاده کنند.

حتی در برخی مواقع شاهد ظهور گروه های تروریستی و دزدان دریایی برای باج گیری از کشورها بوده ایم. برای نمونه اَبَر نفتکش سایروس استاردر سپتامبر 2008 با ارزش تقریبی 150 میلیون دلار ربوده شد که محموله نفت خام آن نزدیک به 100 میلیون دلار ارزش داشت. این کشتی در ژانویه 2009 پس از پرداخت باجی به ارزش 3 میلیون دلار آزاد شد.

به نوعی مهم ترین مفهوم در این گونه شرایط «امنیت انرژی» است که رابطه تنگاتنگی با اقتصاد کشورهای وارد کننده دارد.

در مورد امنیت انرژی تعاریف گوناگونی با مولفه های مختلف از سوی نهادها، کارشناسان...ارایه شده است اما شاید پذیرفته شده ترین آن توسط مرکز پژوهش های انرژی آسیا-اقیانوسیه ارایه شده که عبارت از «توانایی یک اقتصاد برای تضمین قدرت تامین منابع انرژی به صورت پایدار و در طول زمان با سطح قیمتی که تاثیر نا مطلوبی بر عملکرد اقتصادی آن اقتصاد نگذارد».

بنابراین هر عاملی که بتواند امنیت انرژی کشورهای غربی را مختل کند در واقع توانسته اقتصاد این کشورها و البته اقتصاد جهان را متاثر کند و از همین روی رویکرد امنیتی به مسله امنیت انرژی حاکم است. حتی می توان بسیاری از تلاش های سیاسی و حتی اردوکشی های کشورهای بزرگ برای ایجاد ناآرامی در مناطقی مانند خاورمیانه را در قالب مفهوم امنیت انرژی توجیه کرد.

هرچند نفت جایگاه برتری در سبد انرژی کشورهای واردکننده دارد اما برای روشن شدن اهمیت انرژی به ویژه نفت می توان به بازی روسیه با کارت گاز در برابر سایر کشورها به ویژه اروپایی ها اشاره کرد.

برای نمونه کشور روسیه بارها توانسته از اهرم گاز جهت فشار و امتیاز گیری از کشورهای اروپایی استفاده کند که می توان به اختلاف قیمتی پیش آمده با آلمان در سال 2008 اشاره کرد.

کشورهای وارد کننده نیز در سال های اخیر برای کاهش وابستگی خود و خنثی کردن فشارهای سیاسی از راهکارهای مختلفی مانند تنوع بخشی به منابع و کشورهای خریدار کرده اند که در آخرین مورد آن می توان به افتتاح خط لوله تانپ آذربایجان اشاره کرد که د راستای کاهش وابستگی اروپا به منابع روسیه است.

بنابراین با توجه به مقوله امنیت انرژی می توان به اهمیت تنگه هرمز در بازار نفت و ساحت اقتصادی پی برد. حتی برخی کارشناسان افزایش قیمت نفت تا 100 دلار در صورت بروز اختلال در تنگه هرمز را نامحتمل نمی دانند.

البته ایران با توجه به نفوذ خود در کشور یمن می تواند در تنگه باب المندب دیگر تنگه مهم در خاورمیانه برای نفت کش ها ایجاد مشکل کند.